

ISSN2306-028X

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА: минуле, сьогодення, перспективи

ТОМ 11

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Інститут Польщі

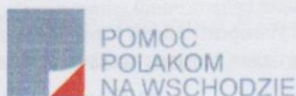
УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА: МИНУЛЕ, СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

Науковий збірник

Том 11

Проект фінансований з коштів Канцелярії Голови Ради Міністрів РП
в рамках конкурсу полонії та поляків за кордоном 2021

Projekt finansowany ze środków
Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w ramach
konkursu Polonia i Polacy za Granicą 2021

Луцьк
2021

**Редакційна колегія наукового збірника
«Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи»**

- Сухарєва Світлана Володимирівна**, голова редакційної колегії, доктор філологічних наук, професор і завідувач кафедри полоністики і перекладу (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
- Цьолик Наталія Миколаївна**, відповідальний секретар, кандидат філологічних наук, доцент кафедри полоністики і перекладу (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
- Оляндєр Луїза Костянтинівна**, доктор філологічних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
- Жулинський Микола Григорович**, доктор філологічних наук, дійсний член НАН України (Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України).
- Радишевський Ростислав Петрович**, доктор філологічних наук, академік НАН України, директор Міжнародної школи україністики (Київський національний університет імені Тараса Шевченка).
- Єршов Володимир Олегович**, доктор філологічних наук, професор (Житомирський державний університет імені Івана Франка).
- Давидок Віктор Феодосійович**, доктор філологічних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
- Лавський Ярослав**, доктор філологічних наук, професор кафедри філологічних досліджень «Схід–Захід» (Білостоцький університет / Польща).
- Яніцка Анна**, доктор філологічних наук, професор Інституту інтердисциплінарних філологічних досліджень (Білостоцький університет / Польща).
- Сквара Марек**, доктор філологічних наук, професор Інституту полоністики і культурознавства (Щецинський університет / Польща).
- Хахульський Тадеуш**, доктор філологічних наук, професор надзвичайний факультету гуманітарних наук (Університет кардинала Стефана Вишинського у Варшаві / Польща).
- Гємза Лех**, доктор філологічних наук, професор факультету гуманітарних наук (Люблінський католицький університет Йоана Павла II / Польща).
- Федуняк Сергій Георгійович**, доктор політичних наук, професор (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича).
- Ротар Наталія Юрївна**, доктор політичних наук, професор (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича).
- Гон Максим Мойсейович**, доктор політичних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).
- Тихомирова Євгенія Борисівна**, доктор політичних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
- Митко Антоніна Миколаївна**, доктор політичних наук, професор, декан факультету міжнародних відносин (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
- Карпчук Наталія Петрівна**, доктор політичних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
- Павліха Наталія Володимирівна**, доктор економічних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
- Бояр Андрій Олексійович**, доктор економічних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
- Литвин Микола Романович**, доктор історичних наук, професор (Центр дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України).
- Крижанівський Володимир Прокопович**, доктор історичних наук, професор (Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка).
- Троян Сергій Станіславович**, доктор історичних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету).
- Гаврилук Світлана Віталіївна**, доктор історичних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
- Баран Володимир Кіндратович**, доктор історичних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
- Риба Мечислав**, доктор історичних наук, професор (Люблінський католицький університет Йоана Павла II / Польща).
- Ковальчик Рафал-Віктор**, доктор історичних наук, професор Інституту історії (Лодзький університет / Польща).
- Щигел Ришард**, доктор історичних наук, професор Інституту історії (Люблінський університет ім. М. Кюрі-Склодовської / Польща).
- Шабачок Анджей**, доктор історичних наук, доцент кафедри східних студій Інституту політології (Люблінський католицький університет Йоана Павла II / Польща).
- Федонюк Сергій Валентинович**, кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
- Бардський Кшиштоф**, доктор богословських наук, професор, завідувач кафедри біблійної герменевтики богословського факультету (Університет кардинала Стефана Вишинського у Варшаві / Польща).
- Голішек Пйотр**, доктор богословських наук, доцент кафедри катехетики (Люблінський католицький університет Йоана Павла II / Польща).

Рецензенти

- Зарва Вікторія Анатоліївна**, доктор філологічних наук, професор (Бердянський державний педагогічний університет).
- Макар Юрій Іванович**, доктор історичних наук, професор (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича).
- Юськів Богдан Миколайович**, доктор політичних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету).

Ел. адреса редакції: pyza_sv@wp.pl, nata_cl@ukr.net

Тел.: 097-761-40-53 (Сухарєва Світлана Володимирівна), 050-719-13-60 (Цьолик Наталія Миколаївна).

Видавець і виготовлювач: Волинський національний університет імені Лесі Українки (43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13). Свідомство Держ. комітету телебачення та радіомовлення України ДК № 4513 від 28.03.2013 р.

© Гончарова В. О. (обкладинка), 2021

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021

© Інститут соціальної та політичної психології АПН України, 2021

ЗМІСТ

ФІЛОЛОГІЯ ТА ОСВІТА

Kowalewski Jerzy	
Idea mikrokursów kulturowych dla chcących „nauczyć się” języka polskiego na Ukrainie.....	5
Kharkevych Halyna	
Translation Transformations in the Process of Different Styles Translated Texts Editing	16
Taranik Wiktoria, Cherniak Oksana	
The role of Ukrainian-Polish Student Exchange Programs in Higher Education.....	19
Wasylczuk Olga	
Próba omówienia specyfiki dydaktyki języka polskiego osób wielojęzycznych.....	22
Базиліюк Олена, Вишневецька Оксана	
Проблема емансипації жінок у публіцистиці Елізи Ожешко	25
Барановська Лідія	
Різні обличчя однієї постаті: граф Вацлав Северин Жевуський, Емір, Золота Борода, отаман Ревуха	29
Вишневецька Оксана	
Способи вираження мотиву кохання у піснях та фразках Яна Кохановського.	31
Волочнюк Ірина	
Вивчення іноземних мов: практичне значення, мотиваційні фактори, засади ефективного опанування.....	37
Галас Юлія	
Проблематика комедій Александра Фредро та розвиток польської літератури XIX століття.....	39
Діхтярук Ганна, Васейко Юлія	
Поезія Юзефа Лободовського, інспірована Волиню	42
Довжик Марина, Яручик Ольга	
Марія Конопницька в контексті позитивістської літератури.	46
Дудай Каріна	
Лексичні та граматичні труднощі перекладу польськомовної літератури.....	49
Круглій Олена	
Англійські запозичення у сучасній польській мові (на прикладі назв професій у сфері бізнесу).....	53
Кутасюк Вікторія	
Мотив любові як структурно-смыслотворчий чинник в романі З. Налковської «Granica»..	57
Лозовська Катерина, Полежаєва Тетяна	
Характерні риси відтворення обценної лексики польською та українською мовами (на матеріалі роману Дж. Мартіна «Гра престолів»).....	60
Мельник Валерія, Васейко Юлія	
Молодіжний сленг польської мови: функціональний та семантичний аналіз.....	63
Назарчук Олександра	
Лексичні трансформації при перекладі художнього твору (на основі роману «Сонька» Ігнація Карповича).	66
Петровська Надія	
Внесок польських мовознавців І. О. Бодуена де Куртене та М. В. Крушевського у дослідження теорії фонемі.	71
Пилипюк Надія, Яручик Ольга	
Рання поетична творчість Юзефа Лободовського.	74

Різні обличчя однієї постаті: граф Вацлав Северин Жевуський, Емір, Золота Борода, отаман Ревуха

У статті описано життєвий шлях Вацлава Северина Жевуського. Проаналізовано як світогляд митця відобразився у творчості: літературній, художній, музичній. Подано основні бачення Жевуського з позиції представника «української школи» польського романтизму. Відтворено своєрідність козакофільських та українофільських поглядів на тлі арабського орієнту. Показано зв'язок Жевуського з Волинню, підтримкою Волинського лицю та співпрацею з Тимком Падурою.

Ключові слова: українська школа польського романтизму, козакофільство, українофільство, польська поезія.

Ще за життя його ім'я було оточене легендами: дивак та авантюрист В. Жевуський був ученим, воїном, шукачем пригод, поетом, борцем за визволення та українофілом. Знакова постать, незрозуміла сучасникам, він став одним з найбільш популярних романтичних героїв у польській поезії. Автор біографічного есе «Rzewuski» у Польському Біографічному Словнику С. Кіневіч представляє цю непересічну особистість так: «Жевуський Вацлав Северин (1784-1783) – магнат, любитель коней, мандрівник-орієнталіст, «Емір», повстанець 1830/1831 р., народився 15 грудня у Львові, був сином Гетьмана Северина Жевуського і Констанції з Любомирських». [4, 180] «Він був відомий у всій Європі, як Емір Тадж Ель-Фахер, Абд Ель-Нішаан («Слуга знаку»), Емір Золота борода, Емір Абу-Ассед, Граф В. С. Р., Граф де лаМонталь де Шаммар і козацький отаман Вінцеслав Ревуха. Турботливий власник маєтків, божевільний марнотрат і неприборканий спокусник жінок, почесний гість турецького султана і один з учасників повстання проти нього, постачальник арабських коней російському імператору і його особистий ворог, який брав участь в антиросійському повстанні і, врешті-решт, невтомний мандрівник – це все Вацлав Жевуський» [1]. Граф бездоганно їздив верхи, добре володів зброєю, знався на музиці, чудово грав на фортепіано, співав, писав музику, вірші та прозу польською та французькою мовами. Про нього ходило безліч фантастичних історій. Воював в австрійській армії, потім перейшов в іслам, одягав турецькі тюрбани, потім став патріотом, а одного дня перетворився на завзятого козакофіла [3, 235]. Був своїм серед бедуїнів та українців. Про В. Жевуського писали дослідники «української школи» в польській літературі В. Гнатюк, Р. Радишевський, В. Єршов, його біографію склала В. Колесник.

Народився в дуже багатій і впливовій родині, що володіла на Волині і Поділлі 10 містечками, понад 100 селами з 30 тисячами селянських дворів. Вацлав зростав у Відні, вивчав грецьку, італійську, німецьку, французьку, турецьку мови, спілкувався українською. Підлітком Вацлав під впливом дядька Яна Потоцького, відомого археолога і дослідника, письменника-романтика, автора роману «Рукопис, знайдений у Сарагосі», який бував у Єгипті, Тунісі й Марокко, зацікавився Сходом. Перебуваючи на службі у гусарському полку став вправним вершником, а згодом і визнаним спеціалістом у виведенні арабських коней. Захоплення арабськими кінями привело до того, що граф вивчив арабську мову, арабсько-турецьку археологію та філософію. На підставі арабських джерел і зібраних фактів зробив низку цінних наукових розвідок і став членом кількох Академій наук. З 1802 р. мальтійський кавалер. Пізніше був відзначений орденом св. Яна Єрусалимського.

Одружився в 1805 р. з княжною Розалією Любомирською. У 1808 і 1810 рр. народилися сини Жевуського. Ні дружиною, ні дітьми граф не займався, фактично проживаючи окремо. В 1812–1813 роках перебував у Крем'янці, підтримував стосунки з Тадеушем Чацьким, надавав кошти для Волинського Лицею, брав участь в екзаменах, роблячи посильний внесок у розвиток освіти й культури.

В середині 1817 року вирушив на Близький Схід. Після Стамбула відвідав Сирію (Алеппо), Ліван, Палестину, Ірак (Багдад), Аравію з метою пошуку найкращих арабських коней для поліпшення кінних порід у Європі. Проводив етнографічні та археологічні дослідження, збирав старовинні рукописи. За відвагу отримав від бедуїнів титул Тадж ель-Фахр ель-Нішаан («Вінець Слави» – парафраза імені пол. Вацлав, укр. Венчислав). Добре знав їх мову, коней, коран і його приписи. Запустив пишну бороду і змінив європейський одяг на арабський. Склав карти Мекки, Персії, Аравійського півострова. Враження від подорожі на Схід виклав французькою мовою у 3-х томному трактаті «Sur Les Chevaux et

Provenantsdes Races Orientales», оздобленому авторськими малюнками, доповненому нотами бедуїнської музики (з 1827 року зберігається у Національній бібліотеці Польщі; у ХХ ст. ними зацікавилися фахівці з Саудівської Аравії).

Також В. Жевуський видав щоденник своїх подорожей на Схід французькою мовою з авторськими ілюстраціями, який був перевиданий у Парижі в 2003 р. («Impressions D'Orient Et D'Arabie: Un Cavalier Polonais Chez Les Bedouins», 1817–1819). Рукопис містив близько 400 авторських ілюстрацій В. Жевуського, виконаних аквареллю, у 1927 р. був куплений для Національної бібліотеки у Варшаві. Був автором твору «Подорож до Пальміри» (1821). Заснував перший у Європі інститут орієнталістичних досліджень. У Відні граф видавав журнал «Fundgrubendes Orients».

У 1821 році повернувся на Поділля, де вів у своєму маєтку в Саврані романтичний бедуїнсько-кочовий стиль, жив табором з козаками і торбаністами, ганяв на конях по степу. Крім того, заклав тут сади на зразок багдадських з величезними теплицями для південних рослин [2, 204]. Піщаний терен степу неподалік перетворив на пустелю зі штучною оазою. Відвідуючи сусідів, завжди брав із собою намет і спав у ньому, часом спав у стайні біля коней. За його висловом, в душі він залишався бедуїном, але вважав козаків природженими бедуїнами. Саме так він ставився до свого козацтва, а козаки Жевуського називали «отаман Ревуха-Золота борода». Жевуський носив східний одяг, арабізував все: меблі, знаряддя, одяг, їжу, звичаї, імена підданих, щоб все нагадувало Схід. Уникаючи аристократичної родини, приязнився з середньою шляхтою. Приваблював людей фізичною силою, особистим шармом, розповідями доповненими фантазіями на теми своїх арабських пригод [2, 205]. Був завзятою і натхненною людиною, примхливий і несподіваний він ніби складався з протилежностей. В мороз виходив оголеним на вулицю і наказував поливати себе водою. Високий на зріст, широкоплечий, худий і жилавий, романтик з постаттю атлета демонстрував галантну вишуканість кавалера. Тож не дивно, що його поява у строкатому арабському одязі і тюрбані в салонах Волині викликала справжній фурор.

Боячись зростання авторитету Жевуського поміж місцевих селян, російський імператор наказав зголити його знамениту бороду. Однак, зголивши бороду, Жевуський залишив козацькі вуса і почав ходити у селянській свитці. Листи, адресовані графові Вацлаву Жевуському, не розкриваючи, відсилав назад, дописуючи на конверті: «Туткі в Савраню немає графів Ревуських, тільки є отаман Ревуха, Золотая борода, а по-арабськи Таджель-Фахр. Графів шукай собі в Чуднові та Погребищах!» [5, 6].

Українська пісня супроводила все життя Ревухи, навіть під час мандрівок у пустелі з козаками. Граф казав: «Немає на світі пісні кращої за українську!». Його любов до народної пісні підсилило знайомство з Томашем Падуррою, відомим як Тимко Падура. На запрошення Еміра, він практично переселився у Саврань, де писав поезії-пісні («українки»). У В. Жевуського Т. Падура організував школу лірників, бандуристів, торбаністів. У своїх творах, писаних українською та польською мовами, він прославляв давні козацькі звичаї, оспівував спільні битви поляків і українців з татарами.

У 1825–1826 р. – належав до польського Патріотичного товариства (разом із Тимком Падурою), брав активну участь у зустрічах з російськими декабристами, за що поліція два роки тримала під наглядом. Під час польського повстання 1830–1831 рр., виставив на допомогу повстанцям кавалерійський загін з сорока козаків, на його улюблених арабських скакунах. Емір командував ескадроном (більше 200 осіб), з яких половину спорядив за свій рахунок. Після програної битви з російським військом під командуванням генерала Л. Рота під Дашевом 14 травня 1831 р. Назавжди зник. Його смерть також була оточена чутками і легендами, від втечі на Схід до пограбування контрабандистами. Мастки на Савранщині були конфісковані російською владою.

Писав прозу, вірші, філософські твори французькою та польською мовами. Був автором «Арабських мелодій», «Рефлексій над руїнами Пальміри», «Грецьких мелодій», «Тренів (скорботна елегія) на гробі Марині», але ці твори за життя видані не були. У більшості творів зберігався найпопулярніший мотив любові до троянди і поетична риторика східної поезії. Був автором поеми «Оксана», де оспівував боротьбу Греції за незалежність, навіяну його пізнім і останнім коханням до сільської дівчини. Відважна, вільна Оксана приборкувала диких коней і загинула на його очах.

Митець, В. С. Жевуський був чудовим художником та музикантом. Писав музику, в тому числі орієнтальну. Написав музику до «Історичних співів» Ю.У. Немцевіча.

Образ Жевуського надихав на створення поем, історичних нарисів, живописних творів. «Еміру» присвятили свої твори Адам Міцкевич (вірш «Фарис» 1828), Юліуш Словацький («Дума про Вацлава Жевуського» 1832), Вінцентій Поль («Думи Відорта» 1833), Міхал Будзинський («Вацлав Жевуський» 1841). Став героєм пісні Тимка Падури «Золотая борода» (1829), «Ревуха» («Спів Ревухи»).

Жевуський став культовою постаттю для українофілів і одним з найпопулярніших героїв польської літератури. Після смерті його образ породив наслідування у середовищі правобережної шляхти, звернувши її на шлях українофільства.

Література

1. Козинкевич О. Він хотів змінити світ. Підгорецький замок та його засновник. URL: www.jumpu.com
2. Колесник В. Відомі поляки в історії Вінниччини. Біографічний словник. Вінниця: ВМГО «Розвиток», 2007. 1007 с., С.202-206.
3. Радишевський Р. Українська школа у польському романтизмі, ТомашПадура. Київ, 2018.С.232.
4. Kiniewicz S. Rzewuski Wacław Seweryn // Polski Słownik Biograficzny. Wr-War-Kr, 1992. Т.XXXIV/2, z.141. S.180-183.
5. Piskor A. Niewolnik znaku // Prosto z Mostu: tygodnik literacko-artystyczny [red. i wyd. S. Piasecki]. Warszawa, R. 3 (1937). nr 15-16. S. 5–6.

УДК 821.162.1'05 - 14.09:7.04

Оксана Вишневська – доцент кафедри полоністики та перекладу факультету філології та журналістики Волинського національного університету імені Лесі Українки

Способи вираження мотиву кохання у піснях та фразках Яна Кохановського

У статті проаналізовано пісні та фразки Яна Кохановського, присвячені темі кохання, визначено різні способи його інтерпретації польським письменником, наявність автобіографічного контексту, перегуки з творами світової літератури.

Ключові слова: фразка, пісня, літературний мотив, ренесанс, жанр.

Постановка проблеми. Кохання – дуже частий літературний мотив і найважливіше в людському житті почуття. Писали про нього вже в стародавні часи. В євангельському «Листі святого Павла до Коринфян» кохання зображене як найбільша з чеснот людини, сильніше від віри та надії, як ідеальне і вічне почуття. Кохання описували митці античності, середньовіччя, ренесансу, бароко, романтизму та ін.

Есеїст двадцятого століття Е. Фром у праці «Про мистецтво кохання» писав: «Кохання не є принципово ставленням до якоїсь конкретної особи; воно є рисою, певною властивістю характеру, яка визначає ставлення людини до світу взагалі, а не лише до одного «об'єкту» кохання. (...) Якщо я можу сказати до когось: "Я кохаю тебе", я мушу вміти тому комусь сказати: "Я кохаю в тобі всіх, через тебе я кохаю світ, я кохаю також в тобі самого себе» [2, 94]. І саме таке сприйняття кохання притаманне ренесансним поетам.

Мотив кохання присутній у творчості багатьох польських письменників різних епох. Не оминув цієї теми й співець Чорнолісся Я.Кохановський. Його твори є своєрідним епіграфом до польської літератури, оскільки, як наголошує В. Назарець, вся наступна, після Я.Кохановського, польська поезія живилася його життєлюбством, мудрістю, суворим, дещо іронічним баченням світу [1]. Минуло вже більше чотирьох століть, а творчість цього польського письменника не втратила ні своєї свіжості, ні актуальності, ні повчальної мудрості.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У польській літературній критиці творчість Я. Кохановського приваблювала увагу багатьох науковців. Найбільший науковий інтерес викликали трени поета. Так, С. Гришук вказував на наявність у тренах образу типової для ренесансу мислячої людини. Про філософське звучання цього поетичного циклу писали такі літературознавці, як Я. Пельц, Т. Фарент, К. Гленцова. Об'єктом численних літературних розвідок стали й пісні Я. Кохановського. Критики В. Залеський, Є. Трушкевіч, С. Жак та інші. вказували на різноманітність їх проблематики, на художні особливості, багатство мови.

Натомість у вітчизняному літературознавстві до мистецького доробку Я. Кохановського зверталось не так багато літературознавців. Окремі статті, в яких йшлося про формування світогляду